

UČITELJSKI TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca, ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. II.

V Ljubljani, 1. junija 1885. I.

XXV. leto.

Pomén učiteljevega delovanja z národno-gospodarstvenega stališča.

(Fr. Gabršek.)

Gledé národnega gospodarstva so se novejši národní ekonomí vsaj v tem zjedínili, da so vsi oprávki, kateri v obče koristijo vnanjemu imetku národa, tudi v národno-gospodarstvenem obziru produktívni. Tem oprávilom se prišteva tudi vrsta osobnih poslov in torej tudi delovanje národnih učiteljev. Da ima vse tako delovanje produktiven značaj, priznано je dandanes do cela. Vsaj pa temu tudi ne more biti drugače. Vse národno gospodarstvo ravná se po razboritosti duha; le-ta pa se v prvi vrsti pojavlja v obliki osobnega, torej umstvenega delovanja. Zató ne bi bilo prav, ko bi produktívno imenovali le ono delavnost, katera bi neposrednje vzmoževala zaloge zlata in srebra. Pa tudi kolikost surovine same nam ne more biti merilo produktivnosti kacega dela. Ko bi mislili, da delo plemenitih in izobraženih ljudi kar nič ne proizvaja onega, za kar bi se mogla pozneje omisliti ali kupiti jednaka kolikost blagá, tedaj bi užé v naprej zanikavali produktiven značaj duševnega napora. A zgodovina uči, da čím večja je omika, tem bolj priznava in čísla se delo, t. j. národno gospodarstvo. S tem dokazana je tudi potreba ljudske omike sploh, zlasti pa one nižjih stanov. Res, da se ne more in ne sme zdanje stanje národove omike pripisovati izključno le vplivu učiteljskega delovanja, kajti na pridobitvi te omike delovalo je mnogo činiteljev; a glavni delež pri rešitvi kulturne naloge ima ipak le učiteljstvo in po njem ljudska šola, katera si prizadeva, da se že pridobljena dušna glavnica pomnožuje, obrestinosno nalaga in v razne žile in žilice ljudskega življenja pretaka.

Da bodemo ta pómen učiteljskega dela lažje umeli, treba nam pred vsem označiti vpliv ljudske omike, kot smotra učiteljevega delovanja. Na to omiko se oslanjati veselje do dela in delavna moč.

Zgodovina vseh národov nam priča, da se je delo s prva malo číslalo, in da se prosti možje s prva niso dosta ž njim pečali, kajti smatrali so je kot nečastno; še le pozneje povzdignilo se je ono v potreben pridevek moške dostojnosti. To izpremenó povzročila je večja duševna omika národov. S to omiko pomnoževalo se je delo ter budilo veselje do njega. Taka cenitev dela izpodbuja nas k večjej vztrajnosti in marljivosti; pridobivanje blaga, namreč delo in kapital pa rodí ono nezavisnost in samostalnost, ki ste podloga pravi človeški sreči. Zato obsoja že zdravo ljudsko mnenje vsako brezposelno pohajkovanje kot izraz pomanjkanja omike. Da se je veselje do dela sploh povečalo,

provzročila je torej večja ljudska omika; ona vtisnila je delu pečat plemenitosti in dostojanstva. Človek, dospelši v dōbo, ko se čuti sposobnega za delo, vidi neko spoštovanje do dela, ono pokaže se mu v posebnem svitu, v katerem se leskeče sicer napor in trud, a tudi neko notranje zadovoljstvo nad dovršenim delom, — in prvi korak do delavnega in umnega človeka je storjen. Sicer raste veselje do dela v tem večji meri, čim bolj smo prepričani, da nam bode mogoče sad svoje pridnosti varno in brezskrbno uživati. To se dá doseči z večjo zakonitostjo, poštenostjo in s čutom za občni blagor. Ravno na te pogoje prave sreče pa vpliva večja ljudska omika v prvi vrsti. Omikani národi urejajo si pravne, ustavne in državne razmere po merilu svoje omike; celó ustavno življenje ni torej drugega nego plod razboritosti kacega národa. Kdor se čuti v svojem delovanju popolnem varnega, ta bode v svoji podvzemljivosti šel dalje, nego oni, kateri je navezan v svojem delovanju na otesnjujoče obzire.

S tako svobodo delovanja raste torej veselje do dela, razširjuje se podvzemljivost, in kjer je vse to podloga večji blaginji, zato treba to veselje že v nežni mladosti krepko gojiti in otrokom predočevati delo v vsej blagosti in imenitnosti.

Le tedaj bode imelo delo dovoljen uspeh, ako se ga lotimo s pravim, nekaljenim veseljem, ako smo že v naprej pripravljeni, vse svoje moči posvetiti izvršitvi započete podvzetja. Tako oduševljenje izpodbuja nas potem, da pri delu stanovitno vztrajamo, in da nas ne oplašé težkobe, katerih je polno vsako opravilo. Brez vztrajnosti ni nikjer pravega uspeha, niti pri duševnem, še manje pa pri telesnem naporu. Svستی si srečnega izida, bomo pa tem lažje premagali vse težave, s čim večjim veseljem se bomo lotili dela.

Tako veselje budí pa tudi večjo delavno moč, zavisno od večje omike. To moč deliti nam je v telesno in duševno. Telesne moči si res da ne more človek vselej in povsod v oni meri prisvojiti, da bi mogel že vsled te vsa težka dela opravljati. A taka moč tudi ni vselej izvor večje omike; v tem obziru je priroda često zelo skopa. Vender se ne dá tajiti, da bi telovadba ne pospeševala tudi telesne moči. Večjega pomena za národno gospodarstvo pa je vsekako ona delavna moč, katera izvira iz sposobnosti do dela sploh; ker pa se ta moč oslanja na veselje do dela, zato je očitno, da hoditi sposobnost do dela in ljudska omika isto pot, in da druga brez druge izhajati ne more. Tega nas prepriča vsakdanje življenje. Ne gledé na večje iznajdbe, pogledjmo le navadne reči, katere izdelujejo naše roke, in videli bomo, da jih umstveno izobražen delavec prej in lažje izgotovi in lažje spečá, nego manj izobražen. Na drugi strani pa zopet vidimo, da nam pri uporabi prírodnih sil ljudska omika in ž njo ljudska šola vsaj toliko pripomore, da nam podá poleg potrebnega znanja za poznejše življenje tudi veselje do marljivega, trudapolnega iskanja. In kaj bi bilo s tako važnimi razmotrivanji prosvetlenih duhov, ko bi národ ne bil že toliko razvit, da bi mogel razumno slediti vzletu duha. Zato pa je namen ljudske šole, da pomaga ljudstvu k tej zrelosti in da gladi pot napredku v vedi in umetnosti, v trgovini in obrtniji.

Mnogo je ljudska šola v tej zadevi že storila in jako vesel uspeh more že zabeležiti. Glavno delo pa je še čaka. Podloga njenega delovanja tiči v tem, da napeljuje otroke k redu, previdnosti in k premagovanju samega sebe. In ako ljudska šola v resnici goji in izobražuje ta tri svojstva, tedaj se mora že iz navedenih razlogov tudi učiteljstvu priznavati delovanje v gospodarstvenem smislu. Brez teh svojstev ni moči povzdigniti veselja do dela in pri delu one vrline, katera omogoči ljudsko blaginjo. Vsaj potrebuje že priprost rokodelc neke rednosti in pravilnosti, če hoče kak dovoljen uspeh doseči. Važna je pa tudi ona previdnost, katera osposobi delavca, da hitro pregleda in razsodi vse razmere in vse korake, kateri mu pomagajo množiti gmotno in duševno glav-

nico. In kako naj bi si opomogli posamezniki in národi brez premagovanja in zatajevanja samega sebe in brez one samodoločbe, katera se pojavlja v uživanji in v lagotnem življenji!

Ako pa teži učitelj z vzgojevanjem redovitosti na izboljšanje národne blaginje, tedaj razumemo pod tem pojmom vse one kreposti, katere zavisé od večje ali manjše redovitosti, kot snažnost, točnost, natančnost, pravilnost i. t. d.

Vzgoja reda in zatajevanja samega sebe je važen del vzgojnega delovanja učiteljevega. Zanemarjanje le-teh rodí v otroku zanemarjenost v njegovih opravilih, s tem pa oslabljenje veselja in vzmožnosti do dela. Učitelju se je pri taki vzgoji boriti z nemalimi napakami otrok, katere se le prerade znova povračajo, če prav jih je že večkrat odpraviti skušal. Kakoršni pa postanejo otroci v šolski dóbi, takšni bodo tudi pozneje, kajti slabe navade se kaj nerade popravijo v poznejšem življenji.

Iste važnosti kot red, je tudi previdnost, torej sposobnost, da se v vsakem slučaju ob pravem času prava pot izvoli. Res, da se ta lastnost ne more v šoli popolnem priučiti, ker v to je šolska dóba prekratka ter ponuja premalo prilik za takovo vzgôjevanje. A previdnost zavisí v prvi vrsti od neke duševne jasnosti, katere ne motijo postranske slučajnosti. To duševno samostojnost pa skuša ravno današnja šola doseči, zato ona v veliki meri vpliva na pravo razboritost tudi v gospodarstvenem obziru. Današnja šola meri pred vsem na mišljenje, na samosvoje izvajanje in utrjevanje vseh onih pogojev, ki mogó blagostanje vzmnoževati in okrepčevati.

Tudi premagovanje samega sebe treba že v otrocih s krepko roko krepiti in voditi, kajti pomanjkanje te kreposti obseza celo vrsto napak, katere, vzrastle, mogó ovirati uspešno napredovanje na gospodarskem polji. Pred vsem nam je tù omeniti čutnega uživanja in lenobe. Koliko truda stane učitelja, predno se mu posreči te napake odpraviti ali vsaj popraviti. Vedno znova se povračajo in skušajo nove korenine pognati.

Neprestano se je torej učitelju truditi, da z versko-nravnim oživljanjem pravnega in častnega čuta v otročji duši pridobí zmago resnici in pravici, da je otrok v stanu sam sebe določevati in vzgojevati. Tako delovanje koristi nedvomno občnemu blagostanju ljudstva, in torej je tudi učiteljevo delovanje koristen posel pri izboljševanju ljudskih potreb gledé vnanjega bogastva.

Takovo delovanje národne šole bode moralo zavzemati prvo mesto na polji gospodarstvenih in sploh socijalnih reform. Kaj pomaga, zdraviti in celiti vnanje rane bolnemu telesu, ako pa je bolezen ukoreninjena v notranjosti bitja samega. Takovo telo je tudi národ. Notranjost njegova dá se le ozdraviti z onimi sredstvi, katera sežejo v bistvo človeškega bitja, v dušo. Ako pa ponuja ljudska šola precej takih sredstev, kakor smo ravno kar slišali, tedaj je dana potreba, današnjo šolo smatrati za reformatorično, učiteljsko delovanje pa za proizvodno tudi z národno-gospodarstvenega stališča.

Knjiga Slovénka

v
XIX. veku.

Luka Dolinar r. v Loki 14. okt. 1794, mašnik l. 1818, služil v Radoljici, pri sv. Petru v Ljubljani, na Jančem in v Šmartinu v Spodnjem Tuhinju, u. ondi v pokoju 24. avg. 1863. — Pisati in popevati jel je javno, kedar je priobčil

1) Pesem od Svetiga leta 1826, zložil Luka Dolinar, s. l. 8. $\frac{1}{2}$ p. — „Dolinar hat auch die Jubiläums-Bulle ins Krainische übersetzt (Šaf. 82).“

2) Pesme v' Nedele celiga leta, zložil L. D. V Lublani natis. J. Sassenberg 1829. 8. 184. — „Auf Sprachcorrectheit wurde darin kein grosser Fleiss verwendet (Šaf. 82).“